

Прегледни рад

УДК: 821.111(73).09-311.9 ЛЕ Гвин У.

050.488(497.11)"2018/2020"

doi: 10.5937/zrffp54-46253

ПОСТХУМНА РЕЦЕПЦИЈА УРСУЛЕ ЛЕ ГВИН У СРПСКОЈ НАУЧНОЈ И КЊИЖЕВНОЈ ПЕРИОДИЦИ

Артеа Д. ПАНАЈОТОВИЋ¹

Делфа БК универзитет
Факултет за стране језике
Београд (Србија)

Мирјана М. ВУЧКОВИЋ²

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за англистику
Београд (Србија)

---

¹ arteapanajotovic@yahoo.com; <https://orcid.org/0000-0002-9085-4207>

² mirjana.vuckovic@fil.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0009-0008-9215-6331>

Примљен: 30. 8. 2023.
Прихваћен: 17. 6. 2024.

ПОСТХУМНА РЕЦЕПЦИЈА УРСУЛЕ ЛЕ ГВИН У СРПСКОЈ НАУЧНОЈ И КЊИЖЕВНОЈ ПЕРИОДИЦИ

Кључне речи:
научни часописи;
књижевна критика;
научна фантастика;
епска фантастика.

Сажетак. Урсула ле Гвин (1929–2018), једна од најзначајнијих ауторки научне и епске фантастике, на нашим просторима од осамдесетих година има култни статус и верну читалачку публику. Међутим, десетак година пре њене смрти интересовање се смањило у односу на претходне деценије. Тиражи најзначајнијих дела Урсуле ле Гвин били су распродати, нови се нису штампали и смањила се заступљеност у периодици. То се променило после њене смрти, када је, што је и очекивано, поново оживело занимање за њено дело. У овом раду излажемо преглед критичке рецепције дела Урсуле ле Гвин од јануара 2018. до краја 2020. године. Циљ истраживања је да утврди у ком је обиму и на који начин њено дело заступљено у српској специјализованој периодици овог периода и како наша критика у овом тренутку валоризује њен опус, а посредно и спекулативну књижевност у целини. Представљени резултати део су планираног дијахронијског истраживања укупне рецепције дела Урсуле ле Гвин на бившем српскохрватском језичком простору.

Увод

Српска публика се с радом Урсуле ле Гвин упознала 1978. године, када је објављен роман *Лева рука ѿама* у преводу Зорана Живковића. Динамика објављивања српских превода углавном није пратила излажење њених дела – већина је објављена више година, па и деценија после објављивања оригинала. До сада су код нас објављена 23 наслова, махом романа и приповедака, док поезија и књиге за децу нису превођени. Захваљујући преводима главних дела *Лева рука ѿама* и *Човек ѿразних шака*, Урсула ле Гвин осамдесетих година добија култни статус међу југословенском интелектуалном омладином, а њен утицај се одражава и у популарној култури, на пример у текстовима песама групе Екатарина Велика (Живковић, 2016). С временом, Урсула ле Гвин, међутим, као да губи релевантност код нас, преводи почињу да изостају или заостају за објављивањем оригинала (који додуше нису достигали висине и квалитет њених највећих дела), а и распродати тиражи објављених превода не доживљавају нова издања. Када је реч о академској рецепцији, о Урсули ле Гвин одбрађене су три докторске дисертације (од којих су две објављене),³ а о њој су писали и наши истакнути проучаваоци научне фантастике, као и припадници млађе генерације истраживача.

С ауторкином смрћу 2018. године, као што обично бива, интересовање поново расте. Дневни и недељни листови објављују вест о смрти и дају преглед ауторкиног стваралаштва, а поједини књижевни часописи приређују темате о Урсули ле Гвин. Контраст издаваштво објављује нова издања

³ Артеа Панајотовић, „Једноставност, природност, слобода и неизрецивост: даоизам у делу Урсуле ле Гвин” (Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2017), Сава Стаменковић, „Земљоморје Урсуле Легвин у контексту поджанра високе (епске) фантастике” (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, 2018), и Мирјана Вучковић, „Сусрет са другим у научнофантастичним делима Урсуле ле Гвин” (Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2019). Објављене књиге: Сава Стаменковић, *Земљоморје Урсуле Лејвин као дело високе (ејске) фанѿиасѿиике*, Нишки културни центар, 2021, и Артеа Панајотовић, *Урсула ле Гвин и даоизам*, Федон, 2022.

давно распродатих наслова: *Леву руку ѿаме* и *Техану* у новом преводу Дарка Тушевљаковића, те *Чаробњака Земљоморја*, *Гробнице Аѿуана* и *Најдаљу обалу* у редигованом преводу Мирјане Кефер. Осим тога, објављују и два нова превода: *Приче из Земљоморја* у преводу Младена Јаковљевића и *Друѿи вейшар* у преводу Дарка Тушевљаковића. Предмет нашег истраживања управо је овај период постхумне рецејције. У овом раду се ограничавамо на специјализовану периодику и истражујемо колико је Урсула ле Гвин заступљена у њој у овом периоду, да бисмо утврдиле њено место у нашем културном простору данас, али и размотриле да ли нам то нешто говори о положају и евентуалном превредновању жанровске књижевности. Период од три године сматрамо адекватним за пружање објективне и целовите слике с обзиром на релативну инертност специјализованих публикација с мањом фреквентношћу излажења.

Методологија

За дефинисање корпуса користиле смо Националну библиографију Србије – годишње извештаје о серијским публикацијама Народне библиотеке Србије за 2018, 2019. и 2020. годину. У корпус је ушла сва периодика усмерена ка књижевности и хуманистици. Претраживан је укупни штампани и онлајн материјал везан за ове публикације. У корпус нису ушли текстови у којима се Урсула ле Гвин само узгредно спомиње, већ искључиво они који су јој у целини или делом посвећени. Корпусу је придодат часопис *Књижевна фанѿасѿика* који није део Националне библиографије.⁴

Резулѿајѿи истраживања

У критичкој периодици о Урсули ле Гвин у години њене смрти⁵ објављено је пет текстова: четири у темату *Књижевне фанѿасѿике* и један у часопису за језик, књижевност и културу *Речи*. Пети број *Књижевне фанѿасѿике*, објављен јуна 2018. године, посвећен је преминулој књижевници и садржи темат сачињен од два ауторска текста, једног ауторкиног говора и једног интервјуа. Часопис на насловној страни доноси слику Урсуле ле Гвин, а на полеђини кратак пресек њеног стваралаштва и значаја.

Темат отвара рад Љивиане Гавриловић „Водич из Омеласа: Антропологија у глазури од чуда”, незнатно измењена верзија текста „Водич из Омеласа: Акциона антропологија у глазури од чуда” који је објављен у њеној књизи

⁴ *Књижевна фанѿасѿика* је часопис који се не објављује као серијска публикација са ISSN бројем, већ као књига са ISBN бројем. И поред тога, Народна библиотека је приликом обраде третира као часопис.

⁵ Преминула је 22. јануара 2018. године у 89. години.

Сви наши светови: о антиројолоџији, научној фантастици и фантазији (2011). Ауторка разматра однос Урсуле ле Гвин и антропологије – богату и двосмерну везу у којој је антропологија, с једне стране, обележила „живот, образовање, књижевну продукцију и рецепцију [...] дела” Урсуле ле Гвин (Gavrilović, 2018, стр. 127), а она, с друге, „допринела усвајању неких примарно антрополошких теза у најширој [...] популацији” (Gavrilović, 2018, стр. 128). Љиљана Гавриловић полази од мотивације за избор меке научне фантастике и могућности које је Урсули ле Гвин пружио жанр, да би – преко подробног приказа породичних чинилаца и рада Алфреда Кребера, антрополошких тема које је Урсула ле Гвин антиципирала (мултикултурализам, активистичка антропологија и савремено законодавство у области власништва културног наслеђа), начина на који је своја антрополошка виђења спојила с кључним топосима SF-а какав је први контакт – дошла до концепата пола, рода, расе, моћи и револуције. Представивши широк спектар тема које спајају Урсулу ле Гвин и антропологију, ауторка рад закључује разматрањем питања релевантности опуса Урсуле ле Гвин за српску етнологију и антропологију. Овај релативно кратак чланак даје заокружену слику теме којом се наши истраживачи дела Урсуле ле Гвин нису детаљније бавили.

Следи превод краћег текста Дарка Сувина, „Запис о Урсули К. Ле Гвин и њезиној декларацији о независности умјетности од капитализма”, конципиран као предговор говору који је Урсула ле Гвин одржала на 65. додели Националних књижевних награда 2014. године у Њујорку. Сувин у првом делу текста износи вредан субјективни осврт на живот и стваралаштво Урсуле ле Гвин, у којем указује како на њена кључна дела, тако и на своја критичка промишљања тих дела, истичући да их сматра „кодираним параболома нашега доба”, што је „највећа похвала коју могу замислити” (Suvin, 2018, стр. 145–146). Други део текста садржи Сувинову у марксизму утемељену анализу говора из 2014. године, где он разграничава „истински ослобађајући либерализам” на који позива Урсула ле Гвин од „лажног ’неолиберализма’ данашњице” (Suvin, 2018, стр. 147) и њен говор чита као „радикалну оптужницу која се против капитализма подиже с повлаштене позиције умјетности” (Suvin, 2018, стр. 148). Овај кратак, језгровит текст поред тога што даје увид у мисао Урсуле ле Гвин сведочи и о блискости погледа на свет и међусобним утицајима велике ауторке и великог критичара научне фантастике.

Књижевна фантастика затим доноси и кратки говор Урсуле ле Гвин који је тема Сувиновог рада. На самом почетку говора, она истиче да награду дели „са свим писцима који су тако дуго били искључени из књижевности, [својим] колегама ауторима фантастике и научне фантастике, маштовитим ствараоцима који последњих 50 година посматрају како се важне књижевне награде додељују такозваним ’реалистима” (Legvin, 2018, стр. 149), а које она – као писце слободе, визионаре и „реалисте шире стварности” (Legvin,

2018, стр. 149) – сматра драгоценим у данашњем времену. За овим следи оштра критика капиталистичких издавачких пракси које уметност своде на робу а уметнике на произвођаче, те подсећање да „отпор и промена често почињу у уметности” (Legvin, 2018, стр. 150). На крају, Урсула ле Гвин истиче да је слобода једина награда коју књижевници траже за свој рад.

Темат закључује интервју Дејвида Страјтфелда насловљен „Пишући о безименим стварима” и преузет са сајтова lareviewofbooks.org и glif.rs, при чему није наведен датум када је интервју одржан. У првој реченици пажњу привлачи (и изненађује, с обзиром на врсту публикације) неочекивана материјална грешка – књига *The Dispossessed* преведена је као *Огузејто*. Интервју се најпре бави личним, породичним темама, а потом објављивањем сабраних дела Урсуле ле Гвин у престижној едицији „Библиотека Америке”. Затим Урсула ле Гвин објашњава да је, иако је Америка данас преплављена фантастичном литературом, њена тврдња из 1974. године да се „Американци плаше змајева”, односно маште, и даље једнако истинита јер „можете да помешате много оркова, једнорога и интергалактичких ратова а да заправо ништа не измаштате” (Legvin i Strajtfeld, 2018, стр. 153). У овом интервјуу она износи и своје мишљење о е-књигама, уверена да оне неће нужно лоше утицати на читање класичних књига: „сада имамо два начина објављивања и користићу оба. Како то може да буде лоше?” (Legvin i Strajtfeld, 2018, стр. 154). Од ње се такође, као што је често случај, тражи да дâ своје мишљење о прогресу: „Прогрес одбацује старо, води ка новом, бољем, држем, већем и тако даље. Видите мој проблем са тим? То једноставно није тачно”, каже Урсула ле Гвин (Legvin i Strajtfeld, 2018, стр. 155).

У издању часописа *Речи* за 2018. годину објављен је научни рад Мирјане Вучковић под насловом „Сусрет са Другим у новели *Свети се каже шума* Урсуле ле Гвин”. У свом раду ауторка повезује постколонијалне студије са научном фантастиком, те анализира начин на који Урсула ле Гвин описује сусрет са различитошћу, са „новим светом који се израђује и експлоатише” (Вучковић, 2018, стр. 105). Староседеоци на планети на коју дошљаци стижу да би експлоатисали природна богатства веома су мирољубиви и потпуно ненасилни, не робују технолошком напретку већ живе у потпуном складу с природом. Међутим, домаће становништво „после подношења незамисливе тортуре насилно одговара на брутално понашање освајача које им је до њиховог доласка на планету било потпуно странао” (Вучковић, 2018, стр. 105). Ауторка рада закључује да Урсула ле Гвин у овом свом делу поручује да насиље увек неповратно промени свакога ко му се ода, а да ипак не доноси решење проблема. Као и у другим својим делима, Урсула ле Гвин кључ за решавање проблема проналази у комуникацији између људи који треба да се потруде да разумеју једни друге, без обзира на велике разлике које међу њима постоје.

Година 2019. доноси три рада у научним и књижевним часописима. У првој свесци часописа *Лийар* за ту годину објављен је рад Милке Бојанић

„Мапирање постпатријархалне будућности у роману *Човек ѝразних шака* Урсуле ле Гвин”. Ауторка најпре поставља роман у шири контекст утопијске књижевности, а потом анализира друштвену динамику сестринских планета Анарес и Урас. Критичка утопија Урсуле ле Гвин испољава карактеристике феминистичких утопија из периода другог таласа феминизма, сматра ауторка, али оно што је издваја јесте „децидно приклањање раној таоистичкој мисли” (Бојанић, 2019, стр. 173). Потом следи детаљан приказ анарешког и урашких друштава, где Милка Бојанић Анарес одређује као *јин*, а државе на Урасу као *јані* друштва. Анализа друштава се усредсређује на родна и класна питања, идентификујући и позитивне и негативне аспекте имагинарних светова *Човека ѝразних шака*. Јасно је да Урсула ле Гвин међу свим описаним друштвима примат даје Анаресу, те су по мишљењу ауторке рада средишње теме романа анархокомунизам и питање „да ли овакав вид друштвеног уређења може бити адекватна замена централизованим структурама моћи какве генерише патријархална институција – капитализам” (Бојанић, 2019, стр. 174). Урсула ле Гвин, међутим, није писац који би на овако сложено питање дао једнозначан одговор – наместо тога она нам пружа „подстицајан оквир за размишљање о актуелним проблемима данашњице” (Бојанић, 2019, стр. 182).

Први и једини број часописа *Фанџасџични водич* доноси два текста у којима се помиње дело Урсуле ле Гвин. Милош Михаиловић у раду „Пол, род и сексуалност у научној фантастици” даје „преглед улоге еротског, полности и секса у фантастици” (Mihailović, 2019, стр. 9) од почетка XX века до данас. Све веће неповерење према држави и прихваћеним моралним вредностима и настанак бројних контракултура доводи до „правог бујања жанровске литературе која се бави испитивањем најразличитијих питања везаних за полно” (Mihailović, 2019, стр. 11), а Урсула ле Гвин има истакнуто место међу писцима који тематизују ова питања. Због тога што је „најдаље отишла у свом истраживању ових тема”, њој по речима аутора „поред значајног места у књижевном пантеону, припада и значајно место у историји феминистичког покрета” (Mihailović, 2019, стр. 11). Он потом кратко описује специфичну биологију Гетењана из *Леве руке џаме*, који највећи део живота проводе у бесполном стању, и указује на њене друштвене импликације.

Милена Бенини у тексту „Psycho-Pass: све боје психопатије”, у којем даје изврстан приказ јапанске аниме серије *Psycho-Pass*, накратко помиње и Урсуду ле Гвин. Она проицљиво доводи у везу лик младог Кагарија из серије и дете из чувене приче Урсуле ле Гвин „Они што одлазе из Омеласа”, јер обоје представљају „неку врсту жртве на олтару добробити друштва као цјелине” (Benini, 2019, стр. 75).

Током 2020. године о Урсули ле Гвин објављен је један чланак у онлајн часопису за књижевност и културу *Синхро* и обимни темат са чак 12 прилога у часопису *Поља*. Часопис за књижевност и теорију *Поља* у

524. броју за јул/август 2020, у рубрици „Врт”, објавио је темат о Урсули ле Гвин. Место у овом избору нашли су једна приповетка, један интервју и три текста Урсуле ле Гвин, као и седам теоријских радова (четири рада иностраних и три текста домаћих аутора) који се баве различитим аспектима стваралаштва Урсуле ле Гвин.

Поља објављују приповетку Урсуле ле Гвин „Меј и њен лав” из код нас непреведене збирке *Buffalo Gals and Other Animal Presences* у одличном преводу Дарка Тушевљаковића. Избор приповетке је промишљен и дубоко симболичан – тематски број поводом смрти Урсуле ле Гвин започиње приповетком о смрти. Урсула ле Гвин овом причом указује на разлику између смрти као дара природе и смрти коју доносе људи који „мисле да је смрт већ у њиховим рукама” (Ле Гвин, 2020а, стр. 51). Исти догађај – сусрет старице Меј и болесног планинског лава – исприповедан је два пута: најпре онако како се у стварности догодио, када је полиција из страха за Мејину безбедност убила лава, а потом и онако како је требало да се догоди – у овој верзији Меј остаје с лавом и испраћа га са овог света песмама које се традиционално певају самртницима. Концепцијом и формом ове приповетке Урсула ле Гвин пред читаоце још једном износи један од кључних постулата своје поетике: да реално и истинито нису подударне категорије и да је истина ствар маште.

За приповетком следи превод интервјуа „Моје приче покреће нешто друго”, који је Ник Геверс преко писама обавио са Урсулом ле Гвин у новембру и децембру 2001. године. Интервју се бави познијим делима Урсуле ле Гвин с којима наши читаоци нису добро упознати (нису сва ни преведена на српски), те пружа увид у њено стваралаштво и ставове током последње деценије XX и прве деценије XXI века. У уводу аутор износи сажет приказ опуса Урсуле ле Гвин, а затим наставља са, како каже, „намерно провокативним” питањима (Ле Гвин и Геверс, 2020, стр. 52) на која она даје карактеристично духовите и проницљиве, а каткад и прилично оштре одговоре. У средишту пажње су романи *Причање* и *Дрући вештар* и збирке приповедака *Приче из Земљоморја* и *Рођендан светиа*, а теме којих се у разговору дотичу крећу се од карактеристика издавачке индустрије, преко суптилне разлике између идеологије и идеализма, до разматрања промена стила, става и погледа на свет у познијој прози Урсуле ле Гвин – она у новијим делима предност даје посматрању а не делању, а у друштвима која описује доминирају једноставност и одрживост животног стила.

За интервјуом следе три значајна текста Урсуле ле Гвин који до сада нису преведени код нас. Први од њих, кратки текст „На којој сам ја, заправо, страни?”, испитује концепт границе⁶ и две њене стране, Урсула ле

⁶ Енглеска реч *frontier* (граница) изузетно је тешка за превођење и брементита значењем, нарочито у америчкој култури, због чега је читаоцу који није упознат са

Гвин их назива *јані* и *јин* страном – страном освајача и страном освојеног. На свега једној страни текста, она отвара велики број тема и питања – о историји Новог света и своје породице, о будућности и сопственом виђењу спекулативних жанрова, о капитализму и месту обичног човека у њему, о смислу живота и идентитету. Обриси, назнаке свих ових тема у тексту „На којој сам ја, заправо, страни?” подсећају нас на цртеже кинеске традиције *чан* будизма који је израстао на подлози Урсули омиљеног даоизма: кључна одлика *чан* уметности јесте способност да се у свега неколико потеза оживи читав свет и подстакне безброј асоцијација, што и Урсула ле Гвин чини у овом тексту.

У чувеном тексту „Америчка научна фантастика и други” Урсула ле Гвин, поново у врло сажетој форми, на једва нешто више од две стране, даје своје виђење положаја другог у научној фантастици – туђина у сексуалном, друштвеном, културолошком и расном контексту. Полази од статуса жена у SF-у: ако се он узме као „прилично поуздан показатељ степена цивилизованости” једног друштва, онда се морамо запитати „је ли научна фантастика уопште цивилизована” (Ле Гвин, 2020в, стр. 63). Други је у научној фантастици вазда скрајнут, заборављен или служи као позадински декор за мачистичке хероје: „Људи у научној фантастици нису људи”, закључује Урсула ле Гвин, „они су масе које постоје са једном сврхом: да их воде њихови надређени” (Ле Гвин, 2020в, стр. 63). Затим разматра природу нашег односа према другом – порекнемо ли сваку сличност с другим (што тако често чинимо), према њему се јављају две реакције – мржња или идеализација. У оба случаја, ускраћујемо му „духовну једнакост и људску реалност” (Ле Гвин, 2020в, стр. 64), отуђујемо га од себе и тиме онемогућујемо успостављање било каквог односа с њим. Овај њен став један од најуспелијих израза нашао је у односу Генлија Аија према Естравену у *Левој руци ѿаме*. Због свега овога, као и свеприсутне „хијерархије бабуна [*sic*]” која влада научнофантастичним светом, амерички SF се налази на нивоу „безумног регресивизма” наместо да се бави спекулацијом, имагинацијом и екстраполацијом (Ле Гвин, 2020в, стр.

америчком историјом немогуће да схвати све импликације овог текста. Она, наиме, поред географске границе означава и крајњи досег каквог појма, области или утицаја, а историјски и линију која је у периоду насељавања северноамеричког континента раздвајала „цивилизацију”, односно насеобине европских досељеника на истоку, од „дивљине” неистражених подручја насељених индијанским племенима на западу. Коначно освајање целог континента, односно „затварање границе” тријумфом цивилизације над дивљином, представља симболично остварење америчког сна и окончање потраге за „новим Еденом” коју су почетком XVII века покренули први пуритански досељеници из Енглеске. По затварању континенталне границе, Америка ће за померањем и потирањем граница између цивилизације и дивљине, познатог и непознатог, реалног и митског, јаве и сна, тежити и кроз империјалистичке подухвате с краја XIX и почетка XX века, а касније и кроз програме истраживања и освајања свемира.

64). На крају, Урсула ле Гвин каже да би „волела да види бабунски [sic] идеал замењен малим људским идеализмом, и неким озбиљним разматрањем тако дубоко радикалних концепата попут Слободе, Једнакости и Братства”, подсећајући читаоце да „око педесет три посто Братства људи чини Сестринство жена” (Ле Гвин, 2020в, стр. 65).

„Да ли је род неопходан?” можда је најпознатији аутопоетички текст Урсуле ле Гвин и говори о полним и родним импликацијама романа *Лева рука таме*. *Поља* доноси његову ревидирану верзију из 1988. године, у којој Урсула ле Гвин у фуснотама даје коментаре на своје ставове из 1975, када је текст први пут објављен. На почетку се, као што је и пре и после тога много пута чинила, изјашњава као феминисткиња јер „како можете бити разумна жена, а да не будете феминисткиња” (Ле Гвин, 2020г, стр. 66). *Лева рука таме* је настала када се „много тога накупило у подсвесном – и личном и колективном” (Ле Гвин, 2020г, стр. 66) и она је дефинише као „феминистичку књигу” (Ле Гвин, 2020г, стр. 66), скрећући међутим пажњу на то да она није есеј и да не говори само о проблемима рода. Затим прелази на објашњавање свог „мисаоног експеримента” (Ле Гвин, 2020г, стр. 67): „уклонила сам род да откријем шта остаје” (Ле Гвин, 2020г, стр. 68). Као најзначајније резултате овог експеримента издваја одсуство рата, експлоатације и сексуалности као непрекидног друштвеног фактора. У основи свих ових особина гетењанског друштва лежи баланс – линеарног или мушког и кружног или женског принципа. Након тога, она прелази на аспекте свог мисаоног експеримента који нису најбоље успели: структуре власти на Гетену превише су сличне земаљским, психологија Гетењана није довољно разрађена и, што је најважније и што јој се највише замерало, Гетењани су описани као мушкарци, а не као мушкарци-жене, превасходно због употребе заменице за мушки род. Текст закључује истичући да ова књига није утопија, већ да „отвара алтернативну перспективу” (Ле Гвин, 2020г, стр. 72) нашем начину живота чије су проклетство „отуђеност, одвојеност јанга од јина – и морализација јанга као доброг, а јина као лошег” (Ле Гвин, 2020г, стр. 74).

Први преведени рад посвећен делу Урсуле ле Гвин јесте „Преокретање мита – еволуција мотива сенке” Снеје Гунев из 1979. године. Урсула ле Гвин је озбиљан писац који се не служи алегоријом, већ митским симболима – на почетку рада истиче ауторка. Она издваја мотив сенке и анализира широки спектар значења који он има у стваралаштву Урсуле ле Гвин: 1) сенка означава индивидуални хаос који може имати позитивну или негативну конотацију; 2) ту је затим јунговско „суочавање са сенком као потиснутим сопством” (Гунев, 2020, стр. 75); и 3) мотив сенке се везује за даоистичке симболе јина и јанга и стање њихове динамичне равнотеже. Ауторка нас исцрпно проводи кроз целокупан дотадашњи опус Урсуле ле Гвин истичући различите аспекте и начине употребе мотива сенке, његов хронолошки развој и повезаност

са друга два значајна мотива ове списатељице – мотивом имена и мотивом шуме. Интересантно је да *Леву руку њаме* ауторка сматра мање успешним делом због наглашеног „прозелитизма”, док се најповољније изражава о новели *Свети се каже шума*, што је вредносни суд за који се не би могло рећи да је издржао тест времена. Рад закључује речима да „Спектар вредности који се приписује мотиву сенке показује на који начин модерни аутор фантастике може традиционалној слици подарити ново значење сједињујући је са новим сликама рођеним у ’сну на јави’ освешћеног митопоетског уметника ослобођеног крутости натурализма” (Гунев, 2020, стр. 91).

Наредни рад је „Андрогинија, амбиваленција и асимилација у *Левој руци њаме*” Н. Б. Хејлс, такође из 1979. године. Основна теза рада јесте да андрогинија у овом делу има „двоструку валентност: истовремено представља обећање и претњу, упад и употпуњавање” (Хејлс, 2020, стр. 92), а ова амбивалентност андрогиније, сматра ауторка, оправдава у то време често нападану фрагментарну структуру дела. Дотичући се историјске, јунгијанске и даоистичке перспективе, Н. Б. Хејлс, која је докторирала на теми андрогиније у енглеској ренесансној књижевности, даје изузетно комплексну, вишеслојну и мисаоно подстицајну анализу овог феномена у *Левој руци њаме*, и то на два нивоа – на макроплану гетенске културе и на микроплану односа између Генлија Аија и Естравена. За разлику од Снеје Гунев, Н. Б. Хејлс сматра да је *Лева рука њаме* „једна од најбољих књига Ле Гвинове и трајно књижевно достигнуће” (Хејлс, 2020, стр. 106).

Чувени теоретичар SF-а Фредрик Џејмсон, у тексту „Редуковање света у делу Урсуле ле Гвин” из 1975. године, ставља роман *Лева рука њаме* у шири општекњижевни и научнофантастични контекст да би испитао његову структурну и тематску сложеност. У својој анализи доказује да код Урсуле ле Гвин не преовладавају технике аналогije и екстраполације карактеристичне за жанр SF-а, већ „трећа и сасвим различита техника” (Џејмсон, 2020, стр. 110). Она се заснива на принципу „системског елиминисања, својеврсног хируршког одстрањивања емпиријске стварности налик процесу онтолошког разводњавања у коме се преобилно мноштво свега постојећег, свега што називамо стварношћу, намерно проређује и плеви захватом радикалног апстраховања и поједностављивања за који ћу од сада употребљавати термин *редуковање свеија*” (Џејмсон, 2020, стр. 110). Овај поступак је видљив у суровој клими Гетена у *Левој руци њаме*, а до крајности доведен у *Човеку њразних шака*. Изврстан текст, у одличном преводу Наташе Кампмарк, на крају долази до провокативног питања да ли можда „најдубља тема *Леве руке њаме* није утопија сама по себи него наша немогућност да је уопште замислимо” (Џејмсон, 2020, стр. 119).

Сегмент преведених текстова завршава се радом Шарлоте Спивак из 1984. године, „’Само у смрти живот’: динамика старости у књижевној прози Урсуле ле Гвин”. Иако у савременој књижевности ликови у позним

годинама обично бивају скрајнути и стереотипизирани, а научна фантастика се не одликује уверљивом карактеризацијом, ове тврдње не важе за Урсулу ле Гвин. Међу њеним ликовима старих особа издвајају се „три нарочито живописна и дирљива лика” (Спивак, 2020, стр. 121) – Волд из *Планетије изнансџива*, Одо из приповетке „Дан уочи револуције” и Гед у *Најдалој обали*. У „динамичним портретима старости” (Спивак, 2020, стр. 121) Волда и Одо ауторка као најочљивију карактеристику истиче тензију супротности како на спољном (између антагонизма према друштву и жеље да му се придруже, између улога вође и дунтовника), тако и на унутрашњем плану (између осећаја виталности и истрошености, ишчекивања будућности и сећања на прошлост, учествовања у догађајима и повлачења у себе). Када је реч о Геду, и у његовом случају Урсула ле Гвин тематизује динамику супротности као кључну одлику старости, али је у овом случају приказ „више симболичан, више ’митологизован” (Спивак, 2020, стр. 126).

Текст Артее Панајотовић „Урсула ле Гвин и *гао*” разматра однос Урсуле ле Гвин и даоистичке традиције како у њеном делу, тако и у њеним ставовима и општем погледу на свет. „Ведрина, слободарски дух и тежња ка усклађености са природним токовима само су неке од особина које ова списатељица дели са даоистичким поимањем света” (Панајотовић, 2020, стр. 131), а избор научнофантастичног жанра и усмереност на психолошку и социополитичку тематику такође у себи носе дубоку, премда на први поглед скривену везу са учењем о *гаоу*. Због тога се читаоци позивају да разматраће њеног дела „обогате увидом у филозофску основу на којој израста целокупни поглед на свет изражен у егзистенцијалним, естетичким, феминистичким, еколошким, политичким и другим ставовима њене фикције, поезије и есејистике” (Панајотовић, 2020, стр. 136).

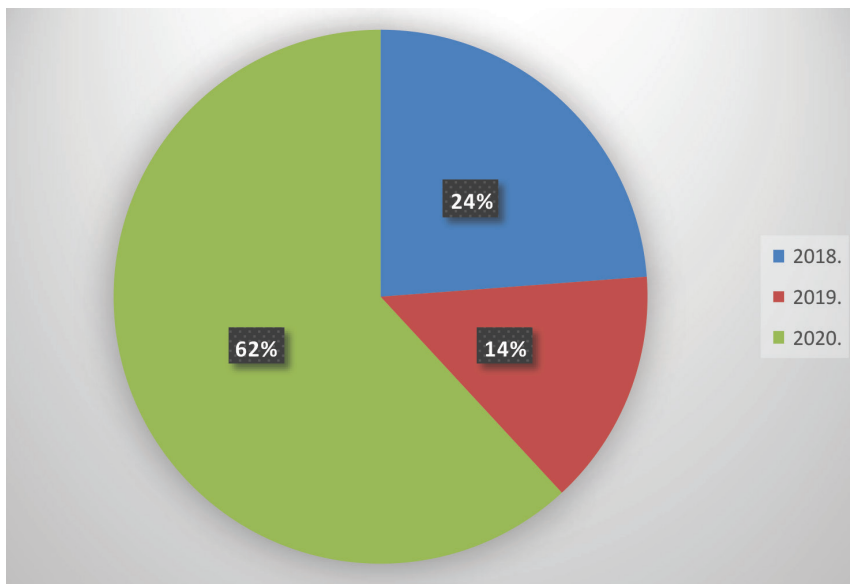
Дарко Тушевљаковић пише о „Урсули К. ле Гвин, њеној Меј и њеном лаву”. Рад Урсуле ле Гвин у уводном делу текста назива „антропологијом будућности” (Тушевљаковић, 2020, стр. 137) и истиче њен допринос релативизовању конвенционалне поделе на реалистичке и нереалистичке жанрове и с овом поделом повезаних вредносних ставова. Затим се осврће на специфичности њеног стваралаштва осамдесетих година – на иступање изван жанровских граница и „интерних одредница свог стваралаштва” и на „жељу за експериментисањем у садржини и форми” (Тушевљаковић, 2020, стр. 138) – и на примеру приповетке „Меј и њен лав” разматра ове одлике, уједно анализирајући нијансе значења ове необичне кратке приче.

Темат затвара рад Мирјане Вучковић „Прошлост, садашњост и будућност – прича о *Причању* Урсуле ле Гвин” који се бави темом коју ауторка идентификује као кључну за овај роман – темом „комуникације у виду преношења знања људима, јер је то једини начин да људска врста опстане и пренесе оно што је научила генерацијама које долазе” (Вучковић, 2020, стр. 143). Упознајући се са забрањеном аканском културом, протагонисткиња

романа учи „како да слуша и како да учи слушајући друге” (Вучковић, 2020, стр. 146), а тиме и како да разговара и преговара с представницима технократског новог поретка и тако сачува богату традицију Причања од уништења. Према Урсули ле Гвин „основни задатак наше врсте јесте да бринемо једни о другима и о свету у коме живимо”, закључује Мирјана Вучковић, „а то можемо да научимо само ако комуницирамо једни са другима, само кроз Причање” (Вучковић, 2020, стр. 149).

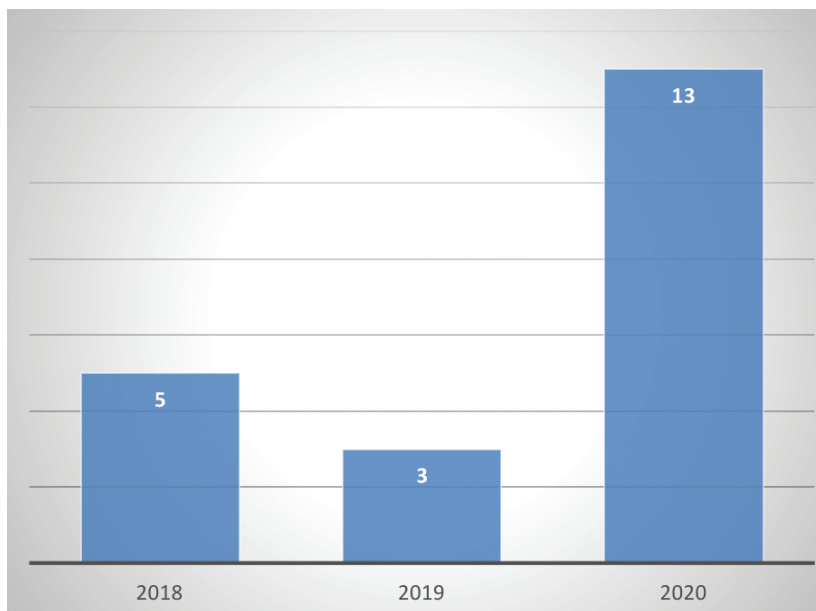
Портал за књижевност и културу *Синхро* објавио је 14. октобра 2020. године обиман текст Браниславе Илић о књизи за младе *Heiße gründe galeko od sveiа* из 1976, која је код нас објављена 2016. године у преводу Дарка Тушевљаковића. Ауторка даје школски детаљну критичку анализу ове новеле, од одређења књижевне врсте, преко ликова и њихових функција, приповедног тока и главних тема до интертекстуалних референци. Ауторка на крају текста књигу препоручује тинејџерима и њиховим родитељима, истичући њену дидактичку улогу, те предлаже њено увођење у изборну лектуру у вишим разредима основне или почетним разредима средње школе.

Статистичка обрада материјала пружа нам следеће податке: у периоду од 22. јануара 2018. до 31. децембра 2020. године у српској научној и књижевној периодици објављен је 21 текст о Урсули ле Гвин, и то: пет током 2018, три у 2019. и 13 у 2020. години, што је процентуално представљено на Графикону 1:

Графикон 1. Процентуални удео текстова о Урсули ле Гвин у научној и књижевној периодици по годинама

На Графикону 2 приказан је број текстова по годинама:

Графикон 2. Број текстова о Урсули ле Гвин у научној и књижевној периодици по годинама

Двадесет четири процента текстова објављено је у години смрти ауторке (2018), а у години која следи (2019) број текстова је мањи. Упадљиво је да је број текстова највећи у последњој години. Као што је било очекивано, научним часописима треба више времена да обраде тему и припреме издања, тако да је оваква расподела објава очекивана.

Анализа броја текстова у појединачним научним и књижевним часописима показује да их је највише у часопису *Поља* који је објавио 12 текстова. Далеко иза њега су *Књижевна фантастика* са четири и *Фантастични водич* са два текста, док су часописи *Лийар*, *Речи* и *Синхро* објавили по један текст у овом периоду. Ова подела је приказана на Графикону 3:

Графикон 3. Процентуални удео текстова о Урсули ле Гвин у појединачним научним и књижевним публикацијама

Када је реч о темама, аутори радова су најчешће писали о *Левој руци тшаме* и *Човеку њразних шака*, али и о делима *Причање*, *Планејта изннан-сџива*, *Свети се каже шума*, *Негде грујде далеко од свеја*, и приповеткама „Они што одлазе из Омеласа” и „Меј и њен лав”, док се животом Урсуле ле Гвин махом нису бавили.

Закључак

На основу обрађених текстова који су у периоду од 2018. до 2020. године објављени о Урсули ле Гвин, можемо да закључимо да је она добила значајну постхумну рецепцију у српској научној и књижевној периодици. Довољно говори и сам број објављених текстова, којих је преко двадесет. Та чињеница указује на промену општег става о жанровској књижевности: о њој се више не пише само у опскурним фанзинима, већ је постала легитимни део високе културе. Опус Урсуле ле Гвин сагледава се из угла феминистичке, постколонијалне, културолошке критике, а научни радови по квалитету не заостају од укупне научне продукције у нашој земљи. Значајно је и присуство преведених текстова, што саме ауторке што утицајних критичара њеног дела, који су обогатили корпус литературе о њеном делу доступан српским читаоцима и истраживачима. Подстицајно би било, у неком наредном истраживању, истражити рецепцију Урсуле ле Гвин у штампи и неспецијализованим часописима намењеним општој читалачкој публици, али и упоредити рецепцију аутора етаблиране и жанровске књижевности – такав би приступ могао да баца ново светло на перцепцију различитих облика књижевности у широј и научној јавности Србије.

Литература

- Бојанић, М. (2019). Мапирање постпатријархалне будућности у роману *Човек изразних шака* Урсуле ле Гвин. *Лийар*, 68, 171–183.
- Вучковић, М. (2018). Сусрет са Другим у новели *Свети се каже шума* Урсуле ле Гвин. *Речи*, 10 (1), 94–108.
- Вучковић, М. (2020). Прошлост, садашњост и будућност – прича о *Причању* Урсуле ле Гвин. *Поља*, 524, 142–149.
- Гунев, С. (2020). Преокретање мита – еволуција мотива сенке. *Поља*, 524, 74–91.
- Живковић, А. (2016). Мит, научна фантастика и рокенрол: одраз романа *Лева рука њаме* Урсуле Ле Гвин у текстовима „Екатарине Велике”. *Наслеђе*, 35, 233–245.
- Ле Гвин, У. (2020а). Меј и њен лав. *Поља*, 524, 46–51.
- Ле Гвин, У. (2020б). На којој сам ја, заправо, страни? *Поља*, 524, 61–62.
- Ле Гвин, У. (2020в). Америчка научна фантастика и други. *Поља*, 524, 63–65.
- Ле Гвин, У. (2020г). Да ли је род неопходан? *Поља*, 524, 66–73.
- Ле Гвин, У. и Геверс, Н. (2020). Моје приче покреће нешто друго. *Поља*, 524, 52–60.
- Панајотовић, А. (2020). Урсула ле Гвин и *гао*. *Поља*, 524, 131–136.
- Спивак, Ш. (2020). „Само у смрти живот”: динамика старости у књижевној прози Урсуле ле Гвин. *Поља*, 524, 120–130.
- Тушевљаковић, Д. (2020). Урсула К. ле Гвин, њена Меј и њен лав. *Поља*, 524, 137–141.
- Хејлс, Н. Б. (2020). Андрогинија, амбиваленција и асимилација у *Левој руци њаме*. *Поља*, 524, 92–106.
- Џејмсон, Ф. (2020). Редуковање света у делу Урсуле ле Гвин. *Поља*, 524, 107–119.
- Benini, M. (2019). Psycho-Pass: sve boje psihopatije. *Fantastični vodič*, 1, 74–77.
- Gavrilović, Lj. (2018). Vodič iz Omelasa: Antropologija u glazuri od čuda. *Književna fantastika*, 5, 127–144.
- Ilić, B. (2020, 14. oktobar). Negde drugde daleko od svega: o knjizi Ursule le Gvin. *Sinhro*. <https://sinhro.rs/negde-drugde-daleko-od-svega-o-knjizi-ursule-le-gvin/>
- Legvin, U. (2018). Govor Ursule Legvin na 65. dodeli Nacionalnih književnih nagrada, Njujork, 2014. godine. *Književna fantastika*, 5, 149–150.
- Legvin, U. i Strajtfeld, D. (2018). Intervju: Pišući o bezimenim stvarima. *Književna fantastika*, 5, 151–156.
- Mihailović, M. (2019). Pol, rod i seksualnost u naučnoj fantastici. *Fantastični vodič*, 1, 9–11.
- Suvin, D. (2018). Zapis o Ursuli K. Le Gvin i njezinoj deklaraciji o nezavisnosti umjetnosti od kapitalizma. *Književna fantastika*, 5, 145–148.

Artea D. PANAJOTOVIĆ

Alfa BK University
Faculty of Foreign Languages
Belgrade (Serbia)

Mirjana M. VUČKOVIĆ

University of Belgrade
Faculty of Philology
English Language and Literature Department
Belgrade (Serbia)

Posthumous Reception of Ursula K. Le Guin in Serbian Scholarly Journals and Literary Periodicals

Summary

Since the 1980s, Ursula K. Le Guin (1929–2018), one of the most influential science fiction and fantasy writers, has had an almost cult status and loyal readership in the region of former Yugoslavia. However, some ten years before her departure, interest in her work decreased. Her most important titles were out of print, new editions were not available, and she was less frequently written about in Serbian journals and periodicals. This changed after her death when, as was to be expected, interest in her work was rekindled. In this paper, we present the critical reception of Ursula K. Le Guin's work in Serbian scholarly journals and literary periodicals from her death in January 2018 until the end of 2020. The aim of the research is to establish the extent and the way in which her opus (and, with it, speculative fiction in general) was presented and evaluated in Serbian scholarly journals and literary periodicals of this period. The presented results are part of a future, larger diachronic research of the complete reception of Ursula K. Le Guin's opus in former Serbo-Croatian-speaking territory. Based on the analysed material, Ursula K. Le Guin received significant posthumous reception in Serbian scholarly journals and literary periodicals – in total, 21 texts were published from January 22, 2018, until December 31, 2020. The quality of the academic articles does not differ from the quality of Serbian scholarly production in general, and they examined the work of Ursula K. Le Guin from feminist, postcolonial, and cultural points of view.

Keywords: scholarly journals; literary criticism; science fiction; fantasy.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).